

SOBRENOMS A TORREDEMBARRA

Josep GUAL GALLOFRÉ, de cal Fè
conegut també per Finícia

Aquest recull de sobrenoms, renoms, malnoms (si se'm permet prefereixo dir-ne sobrenoms perquè la majoria són coneguts i acceptats pels seus titulars) de Torredembarra, ens demostra una vegada més que en poblacions on l'endogàmia era i és encara força freqüent -cosa que provoca la repetició de cognoms, i fins fa poc també la repetició de noms de fonts, tot i que això darrer ja s'ha alterat amb la incorporació de noms nous, siguin d'arrel catalana o d'origen exòtic-, es feia convenient l'ús d'un sobrenom per precisar millor la identificació.

Tots aquests sobrenoms que relaciono no són extrets de cap document, sinó que molts són de persones que he conegut, algunes que encara viuen, i una bona part pertanyen a persones de les quals només n'he sentit parlar.

Alguns d'aquests sobrenoms han identificat diverses generacions de la mateixa família. Ja no és una persona sola que l'ostenta sinó que fills, germans, cosins i a vegades més enllà de fills de cosins germans continuen rebent-lo, sovint creuant-se amb sobrenoms rebuts per mereixement propi o per herència d'una altra branca de la família.

El meu avi matern era anomenat Josepet *del Fè*, sobrenom antic de moltes generacions i d'origen desconegut. Els seus germans, Cisquet, etc. del Fè, i també els seus nebots eren *del Fè*. En aquests casos hi afegeixo *del* o *de cal*. També quan s'escau hi posposo l'article *el* o *la* per precisar el gènere.

Els monosíl·labs els accentuo per indicar si la *e* o la *o* són obertes o tancades.

El barri de pescadors, Baix a Mar, és més abundant de sobrenoms que Dalt la Torre. L'endogàmia hi era més accentuada, a més del fet que els mateixos pobladors eren o són molt més afeccionats a treure's sobrenoms, sovint més amb notable humor que no pas amb malícia.

També en aquest barri, potser per evitar el sobrenom, es batejaven alguns nadons amb noms que eren novetat i per tant únics. El resultat no era a vegades gaire satisfactori a causa que el nom era en castellà.

El Tiburcio es transformava en Burxu.

El Feliciano, en Flacianu.

La Nieves, en Nyèves, etc.

Ja en parlarem quan toqui.

AFAITA-GALLS, barber; qualificació de la seva parròquia com a pinxos del barri. AGULLA, de l'. AIGÜES, de les; havia tingut cura de la primitiva xarxa de les fonts públiques. ÀNIMA, de ca l'; família de corders, tenien l'obraador tocant al cementiri; els vailets que mena-

ven les rodes tiraven pedretes i feien creure a un dels corders que era una ànima en pena que se li manifestava. ANTONILLO, derivat d'Antoni. ANTONOT, també. ANYERO de l'ARRIACALCES, va fer exhibició sexual. ASTUT, tant en aquest cas com en altres que trobarem cal evitar treure conclusions del significat de l'apel·latiu perquè molt sovint són fruit de la ironia i poden significar tot el contrari.

BALDUFA el. BANYA, ca la. BAP. BARRACA, el. BASSA, de la; tenien la casa al costat d'una gran bassa que recollia l'aigua de la pluja per a regar. BATA, el; portava bata per anar a l'escola. BATA, el. BATALLA, ca la. BATALLON, fill de ca la batalla. BATLLÚS. BAVA, de la. BERRA, Pau de la; tocava el contrabaix. BITXO. BOLESA, el. BORRASQUILLO, el. BOTELLETA, el. BOU. BOUS, dels. BRINCA, el. BUIRA, el. BUROT, el. BURXU, deformació de Tiburcio. BUTXIVIC, portava un mostatxo com els russos de la revolució.

CABECES, de la sinia de. CABRETES, el; pastor. CACUERO, el. CAGA-BARQUES, el. CAGA-LLAUNES, el. CAGARRITU. CAGA -TRONES, no necessàriament s'havia d'haver embrutat a l'església. Als garrofers molt grossos de capçada i amb branques baixes se'ls feia al voltant un reforç amb pedra de marge, i en deien la trona. CAGON, el; a casa seva havien tingut una guarderia infantil d'aquells temps que en deien "estudi de cagons". CALLOT. CAP DE COCO, el seu occipuci tenia certa retirada a aquest fruit de la palmera. CAP-D'ESPART. CAMOTA, el. CANYA, el; es deia Canyelles i tenia tirada a l'aiguardent de canya. CARA-DE-PLATA, la Tona. CARLONS. CARNERU, carnisser. CARRONYA, el; pesat rondinaire. CAR-SUS. CASA-BLANCA, de la; masia. CASALETES, diminutiu de Casals? CASILLA, de la; havien viscut en una "casilla" de la via del tren. CASTELLANU, va tornar del servei militar a finals del XIX i va dir que havia oblidat el català. Quan el va rebre la seva mare li va dir: "Usted es mi madre? Pues no la conocía", l'animal. CASSUALDU, potser hauríem d'escriure QUES-SUALDU; en batejar-lo li van posar Jesualdo. CATLLANA, de la. CATXUTXA, el. CÈNTIM, el. CISTELL DE CRANCS, el. CLOSCA, el. CONILL, el; es va casar a cal Furó; els furons es fan servir per caçar conills. CONILLS, Marieta dels. CORBALL, el. COR CRU, el; també li deien Neron. CORNETÍ, el; no crec que mai hagués bufat cap instrument. CRIMCRISTÈ, cal. CUCÓ, el. CUES, el; de petitet, rosset, sa mare li feia tirabuixons; de gran va ser un patró de bou, d'aspecte ferotge, impressionant.

DACSA, el. DEU-RALS, el; també li deien Mig-duro. DIDA, de la. DIENTES, el. DRAPS, ca.

ENTERRA MORTS, ca l'; n'hi ha hagut diversos, del meu record, però una família s'ha quedat el sobrenom. ERMITÀ, l'. "ESCANGUILAO", jaio asturià llarg i prim, també conegut per Tio largo. ESCANYA-PAGESOS, l'; comprava fruits secs i venia adobs. ESTENOC, l'. ESTEVET, l'; no se'n deia; era patró de pesca i s'allunyava caminant per vora mar cap a casa seva; el cridaven i no els sentia; "Papituuu!" Van demanar al Xeveia, tenor de les caramelles de veu potent, que el cridés; "Esteveeet!" va fer amb un bon pinyol i el Papitu es va girar i ja va quedar batejat.

FANALER, el; havia tingut a càrrec l'enllumenat públic quan anava amb gas. FAQUET, el. FARETA, el. FARIGOLA, el. FARRUCU, el. FÈ, el; el meu avi matern. FELITUS, el; diminutiu de Rafel? FENÍCIU, el; jo mateix; a l'escola algun trempat va derivar el Fè de casa meva i vaig rebre aquest sobrenom que mai no em va ofendre; qui més qui menys tothom tenia el seu. Amb allò de la lliçó de "los primeros pobladores de España" en parlar dels fenicis, tot eren rialletes dissimulades a la classe. "Negociantes i avaros", això em molestava. Qui sap si per reacció he estat sempre un mal negociant i de mà foradada. Fora de l'escola ja no m'ho han dit mai més. FERÉSTEC, el; hi veia molt poc i no saludava ningú. FEROTGE, el. FERRADURES, el. FESOLETS, el. FLACIANU, el; en batejar-lo li van posar Feliciano. FRANCÈS, Anton de. FURÓ, cal. GAITO. GALLARDO. GANXO. GARSA, el. GATELLÓ, diminutiu del cognom Gatell? GATOT, el; tocat del mam. GENERAL. GITANO BLANC. GRACIET. GRAD'ARRÓS. GRALLA, el; la tocava. GRAVADET, cal. GRAVAT, el; no tenia cap relació amb l'anterior. GROS. GUAITA-MERCATS. GUIXA. GUIXER; GRULLA, el. GURRÍ.

HERMANU, l'.

IGNORO, la; ho deia sovint. INFERN, de l'; era un casalot vell i els que hi anaven a viure rebien aquest sobrenom.

JULIT, el.

LLAPIS. LLARG DEL CÈSSARO. LLEGANYETA, el. LLENGUA DE BOU, el. LLESQUES, el. LLISSA, el. LLOCA, el; anant de camí cap a l'escola va recollir un pollet i se'l va posar a la pitrera; el piu-piu en el silenci de la classe va causar sensació. LLOCU, el. LLOPANDU, el. LLORIGUERA, el. LOLITA TORERA, la.

Em cal fer un aclariment davant de diversos sobrenoms que comencen amb el monosíl·lab *mà* que és una abreviació infantil de *germà*, molt freqüent a Baix a Mar, més abans que ara, que així anomena el germà petit al seu gran. Hi ha l'equivalent femení, que és *teta* per *germaneta*. Si bé aquests apel·latius són propis de la infantesa, hem conegut adults que en la intimitat pot ser que l'usin tota la vida.

Accentuo aquest mot per fer evident que la *a* és tònica.

MÀ-CÒLIC. MÀ-CUMET, del; així anomenava una nena petita a son germà Jaumet. Vivien en una caseta petita molt a llevant del barri, que servia molt bé de senya pels pescadors, que van dir-ne de la caseta "el Mà-cumet". MÀ-DEL-PÓ. MAGRANES. MAGRE. MAIAM; ho deia així per dir " veiam", "vegem-ho". MAL-HOME. MAL-LLADRE. MAN. MANAQUES. MANET. MANRESÀ. MÀ-PETIT; era un homenàs de cap a dos metres. MAQUINUS. MARCÓ. MARIA SANTÍSSIMA, la. MARXANT. MASEGUES. MAS MALO. MATAFAVA. MATA-FRANCESOS. MATA-GUTXOS, encarregat de l'escorxador. MATALOT. MAULA, el. MEASQUINAS, el; germà del Pixacantons. MÉC. MECAGONLALECHE, cap d'estació. MEDALLONS, anava tacat d'oli. MENTA, el. MENUT. MERCADERÓ, diminutiu de Mercadé? MÈT. MIG-DURO, aquell dit Deu-rals. MIGORRA. MINET. MISTAIRE. MITJANXOVA. MONA, el. MONYOS, la. MORO. MORENO DE CRISTÍ. MORENO DE RONYA. MOSQUIT. MÚSIC, no tocava cap instrument, era pescador, d'aspecte fi, amb ulleres. Una mostra més de la ironia que deïem.

NAP, de l'hort del. NAS, cal. NAS DE CORXU. NAS DE LLORO. NAS DE REI, devia tenir nas de Borbó. NAS RATAT. NEGRE. NEN DEL MORO. NEN GRAN. NERON, aquell dit "Cor cru", NOI, de cal. NOSTRE SENYOR, de cal. NINU. NYEVES, la; de *Nieves*.

OCA, de ca l'. OLEGUERA, l'; va tenir un fill i li van posar Oleguer, però de rebot va donar sobrenom a sa mare. OLIAIRE, l'. OLLA, de l'hort de l'; hi havia un alambí de destil·lar esperit.

PAGÈS. PAIET. PAION. PAJARITES. PALANGRER, ningú d'aquesta família no havia estat pescador, tots pagesos. Quan d'un tros lluny es veia qui gesticulava amb grans braçades es deia: "sembla que cali palangres". Possible explicació. PALER, ofici de vora mar, dels que ajudaven a avarar i a treure les barques. PAMELA, el; fa referència al gran barret de palla que portava. PANOTXA, el; aquest ja el coneixem, dit també Mig-duro i Deu-rals. Els que es mereixien col·leccionar diversos sobrenoms eren generalment personatges populars i xocants. PANTORRILLES, el. PANXO. PARENT. PASTORET. PATAÏTES. PATATETA, la. PATON. PAU-PETIT. PAU-POTRA. PAU-PUTA. PEIXO. PEIG PELA, el; és el quart fill de cal Ral. Quatre rals fan una pela. PELA-GARROFES. PELLERINCA. PELL-DECONILL, drapaires, les compraven. PENCO. PENJÀNIMES, la; no era de la Torre però va viure a casa meva una temporada per ajudar amb la mainada, i el sobrenom és massa bonic per passar-lo per alt. PENTINAT. PESADOR, encarregat de la llotja del peix. PETACA. PETAQUET, cap relació amb l'anterior. PETARÀ. PETERRIT. PETITA, de la. PETXINA. PÍDIU.

PIGA, el. PIGAT. PINTADO. PIXA-CANTONS, com hem dit, germà del Measquinas. El qui mullava les cantonades en català va ser el mereixedor del renom. El germà el va rebre de rebot. PLATS-I-OLLES, tenien botiga de terrissa. POANER, m'havia pensat que feia pous, però no; havia estat peó caminer. POT. PREMSA, de la. PRIM. PUBILL. PUÈS; ho deia sovint. PUITU, diminutiu de Pau. PUTXIC, potser ve de "puig-xic", un puig petit, o millor, el fill petit de cal Puig. Aquesta família no es posen pedres al fetge, i han clavat a la façana una rajoleta: "PUCHIC"; aneu a torçar-los l'orella.

QUADERNA, el. QUEQUET. QUERIDA, la; una velleta tota fineta. QUILDO, de Hermenegildo. QUILDET, del mateix nom i cosí de l'anterior.

RACÓ, del; casa situada en un racó de placeta; totes les famílies que hi han anat habitant han rebut aquest sobrenom. RAJOLER. RAJOLOTS. RAL. REI, del. REIET. RÈLITS. REPIO-CU. RETRATISTA, portava una bata com les que usaven els retratistes "al minuto" que anaven per les fires. RETXET, la seva muller era d'una casa d'Altafulla amb una reixa; aquesta xicota era coneguda com la Reixeta. En casar-se a la Torre el seu marit va rebre'n el sobrenom. RIE-RENC, originari de la Riera de Gaià. ROÍ, tio. ROIG, cognom molt abundant a la Torre; en aquest cas devia fer referència al seu color de cara. ROÏNET, parent del Tio Roí. ROJA, de la. RONYA, el. ROS. ROSEGA PEDRES, segons uns, "si no tenen pa que roseguin pedres" diuen que deia; és una mica fort, oi?; d'altres asseguruen que caminava arrossegant els peus i li deien ARROSSEGA PEDRES; concedim el dubte? ROSSA, la. ROSTA, el.

SABATOT, el. SABRE, del. SAGAL. SAIA, cal. SALIETA, de Rosalieta?. SALINU. SAL-VET. SANT CRISTO, la. SARDINA, tia. SASTRE-RIC. SÈC. SENALLES, el; tenia esparteria i en feia i en venia; ja el coneixem, li deien també en Puès. SERENET. SERRANU. SET-OFICIS. SIESSA, originari de Zieza. SINA, tia. SINOT. SIPERET. SISDITS. SISTACS. SORD DE LA PETITA. SORD SOFRISTA. SORT, de la; una finca tocant la vila. SUGALLA, la. SUS, el.

TABAC. TABOLL. TAITAI, tall, tall, volia amb les patates. TALETA, el. TALIA, tia. TANO. TARRAGONÍ, per eludir un compromís polític, un avantpassat es va empadronar a Tarragona. TASSACU, de *tasajo*; va fer les Amèriques i parlava d'aquesta carn com si fos la gran meravella. TAVERNA, el. TÈT. TIRA-ME'L DALT; es refereix a l'acció de pujar a bord un peix o objecte que és al mar. TIT. TITARRO, sord de naixement, demanava així un cigarro. TITINES, les. TORRETES, el. TORT. TOU. TREMPA-MULES, el. TRES-PETS. TRIBUCAIRE, de trabuc. TRINCO, de tricar beguda. TRIP, cal. TRIPET, descendent de l'anterior.

ULLOTS.

VADÓ DE LA ROSÀRIA. VAQUES, de les. VATUA-REDEUS, la. VI, Salvador del. VIROL. VIUDA, la Carmeta.

XABARDA. XAFA-ROCS. XALOQUELL. XANANS. XANO. XARMADA, el. XARÓ. XATET. XATO, aquest ja el coneixem com Xabarda i com Pamela. XATO DEL MADEU. XATO DEL REM. XATXO. XAVEC. XÈC. XECO. XÈL. XÈS, del. XETRILL. XEVEIA. XICANO. XICUS. XILLO. XINXORRO; aquest sobrenom el va provocar el Xeveia; va ballar amb una noia recentment arribada a la Torre, havia de ser cap a finals del XIX; en trobar-la de ballar àgil va comentar amb els companys que era lleugera com un xinxorro, un bot petit i fàcil de manejar usat per moure's pel port. L'acudit va fer fortuna i el sobrenom va passar a tota la família de la noia i als descendents actuals. XITOT. XIVIT. XOLLES, el. XON, del. XUGUINO. XURRUSCUS, Quico.

ZEP DE LA NYEVES; de Josep. ZEP-BAU. ZETA, la; de Tereseta.